

kitaplık

**“Cemiyet demek inzibat demektir”
ya da “En büyük tehlike lisan” mı-
dır?**

Dil üzerine, toplum üzerine o kadar çok şey yazılıp çiziliyor ki neredeyse bu iki konuda kalem oynatmayan yok gibi. Yazıya başlık yaptığımız her iki cümle de bir dönemin efsane Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel’e ait. Bugün bile onun adıyla anılan bir kitap dizisi var bir yayınevinin: *Hasan Âli Yücel Klasikleri Dizisi*. Yücel’i bir dönemin efsane Millî Eğitim Bakanı hâline getiren sebep de burada yatıyor. Millî Eğitim Bakanlığı döneminde başlattığı Şark ve Batı klasiklerinden tercüme ettirip Maarif Vekâleti Yayınları arasında bastırıp halka ulaşmasını temin etmesi sağlamıştır efsaneliğini. Hatta bu efsaneliğin muhafazakâr kesimde meşrulaşmasını sağlayan da 20 yılı aşkın bir süre kimsenin ulaşamadığı *Şark-İslâm Klasikleri* serisinde çıkan kitapların olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. İşte bu *efsane* denilen Hasan Âli Yücel yazıya başlık olarak seçtiğimiz ve turnak içine aldığımız iki cümlesini 1929 yılında Hikmet Feridun Es’e Akşam gazetesi için verdiği mülakatta sarfediyor.

Hikmet Feridun Es, *Akşam* gazetesinde “Edebiyat Ne Hâlde” üst başlığı ile yayımlanan mülakatlarını 1932 yılında *Bugün de diyorlar ki* ismiyle kitap ola-

rak bastırmıştır. İlk baskısı 1932 yılında yapılan bu eser Ötüken Yayınları tarafından yeniden yayımlandı. Eseri baskıya Selçuk Karakılıç hazırlamış. Selçuk Karakılıç *Akşam* gazetesinde yayınlanmayan, ama kitaba alınan mülakatların tespitini yapmış. Kitabın sonuna ilave edilen iki mülakatın ise *Akşam* gazetesinde yayımlanan mülakatlar olmadığı tespitini yaptıktan sonra, bizzat Hikmet Feridun Es tarafından kaybolduğu söylenen mülakatlara dikkat çekiyor. Tespite göre, bu mülakatlar kaybolduğu için gazeteci tarafından tekrar yapılan mülakatlardır ve bu hâliyle kitabın ilk baskısına da alınmışlardır. Bu iki mülakat ise Falih Rıfkı Atay ile Faruk Nafiz Çamlıbel mülakatlarıdır.

Akşam gazetesi için Hikmet Feridun Es tarafından Hasan Âli Yücel ile yapılan mülakat da 1929 yılı ilkbaharında yapılan mülakatlardan. Gerçi hem mülakat yapılanlar hem *Akşam* gazetesi hem de mülakatları yapan, edebiyatın durumuyla ilgili bu mülakatları *anket* olarak adlandırıyorlar, ama yapılan sonuçta bir mülakat. Kitabı yayına hazırlayan Selçuk Karakılıç kitapta yer alan Yücel mülakatı için verdiği bilgide mülakatın kitapta yayınlanmasına rağmen *Akşam* gazetesinde yayınlanmadığını belirtiyor. Karakılıç'ın verdiği bilgiye göre *Bugün de diyorlar ki* ismini taşıyan kitapta mülakatları yer almasına rağmen *Akşam* gazetesinde mülakatları yayınlanmayan edebiyatçılar arasında dönemin en meşhur edebiyatçıları da yer alıyor. O isimler ise şunlar:

Aka Gündüz - Cenap Şahabettin - Ercüment Ekrem (Talû) - Hasan Âli (Yücel) - Hüseyin Cahit (Yalçın) - İbrahim Necmi (Dilmen) - Mahmut Yesari - Kâzım Nâmi (Duru) - Reşat Nuri (Güntekin) - Vala Nureddin (Va - Nu). Ekler de yer alan ise Falih Rıfki (Atay) -Faruk Nafiz (Çamlıbel).

Akşam gazetesinde yayınlanmayan ama kitapta yayımlanan mülakatında “*Yeni neslin gözleri okumaktan ziyade seyretmek, kolları kalem oynatmaktan çok daha boksa alışmak için halk edilmiş benziyor*” değerlendirmesini yapan Hasan Âli Yücel, mülakata verdiği cevapları yazılı olarak teslim etmiş. Hikmet Feridun Es, soruları Yücel’e verdiği, birkaç gün sonra ise cevapların Remzi Kütüphanesine bırakıldığını belirtiyor. Yücel ilk soruya verdiği cevapta edebiyat ve lirizmden hareketle şu görüşlerini aktarıyor:

“*Şâirlik artık medenî cemiyetlerin mümtaz ve parmakla gösterilen bir sınıfı olmaktan çıkmıştır. Bugün, dünyanın her yerinde resmini ve yüzünü görmek için herkesin can attığı insanlar; dünkü*

şâirlerin yerine geçen, onlar gibi sâdece güzelliği göstermekle iktifa etmeyip, biz-zat güzel görünen san’atkârlardır.”

Modernleşmenin en bariz göstergelerinden birini el yordamıyla da olsa tespit edip *popüler kültüre* ilk dikkat çekenlerden biri halinde Hasan Âli Yücel. 1929 yılında görsel medya olmadığı için Yücel’in de dikkat çektiği gibi insanlar sanatçıların resim ve yüzlerini görmek için can atmaktadırlar. Fakat o sanatçılar artık şairler değil, güzelliğini de gösteren sanatçılardır. *Teşhire* çekilen bu dikkat bize anlamlı geldi.

Hasan Âli Yücel mülakatın ilk sorusuna verdiği cevapta lirizm, şiir ve edebiyatın ardından *lisan* meselesine giriyor. Millî Eğitim Bakanı olmasına daha epey bir zaman olan Yücel’in lisan hakkında söyledikleri muhtemelen sizin de dikkatinizi çekecektir:

“*(...) Tehlike bizim için lisan dan geliyor. Son elli seneden beri bir türlü kıvamını alamayan dilimiz, her değişişinde birkaç şaheserin canına kıyıyor. ‘Makber’ bugünkü nesil için Çince, ‘Sis’ Japonya yazılmış birer eserdir. Daha dün neşredilen Damla Damla’da öyle kelimeler var ki bugünün gençlerine onları anlatmak kabil olamıyor.*

Bu baş döndürücü dil değişmesini, bir zapturabt altına almadıkça ‘Lisan tekâmül ediyor!’ diyemeyiz. Dil, kendi kendini halk eden bir müessesedir.”

Millî Eğitim Bakanı olduktan sonra da bu neviden fikirleri dile getirdi mi Hasan Âli Yücel, maalesef ben bilmiyorum. Hele ilk sorunun cevabının sonuna doğru kurduğu cümleleri görünce hayret etmemek mümkün değil:

“*(...) Cemiyet demek inzibat demektir. Dil ise cemiyetin bel kemiğidir. Bir akademiye, yâni dilde bir inzibat heyetine şiddetle ihtiyaç vardır.*”

Hikmet Feridun Es’in *Akşam* gazetesi için yaptığı bu “Edebiyat Ne Hâlde”

mülakatlarının bir araya getirildiği *Bugün de diyorlar ki* kitabını gözden geçirmekte fayda var. Mülakat yapılan edebiyatçı, gazeteci, tiyatro sanatçılarının kullandığı dilin nezaket ve nezahetini görünce hayıflanmamak mümkün değil. Böyle bir Türkçe bugün dilimizde niye kullanılmıyor. Hatta edebiyatçılarımızın dili neden bu kadar nezih ve nazik değil diye hayıflanmamak ne mümkün!

Bir de meselenin bugünkü medya düzenine bakan yüzü var ki, tam uta-

nılası bir resim ortaya çıkıyor: Bugün hangi gazete üç ay sürecek bir edebiyat mülakatına sayfalarını açar? Geçtik üç ay edebiyatla ilgili “edebiyatın ne hâlde olduğunu” soruşturan bir mülakat dizisine bugünkü medya düzeninin yer vermesini, haftada bir de olsa böyle edebî hususiyetlere dönük yazı ve mülakatlara yer verseler okur da, edebiyatçı da mesrur olur herhâlde.

Ali SALİ